

Alf Knutsen, initiativtaker

Hvorfor det reises et Petter Dass monument i leia.

I 2016 forberedte jeg manuset til kirkespillet *Petter* (Nordland teater), og kom over noe uventet. Det var en bok om Gustav Vigeland og hans arbeid med et monument som skulle stå «der fiskerne seiler leden ind». Målet var altså å plassere Petter Dass midt i naturkreftene som de sjøfarende kjempet med daglig. Vigeland kom ikke i mål med denne spektakulære visjonen, og monumentet ble aldri noe mer enn en liten skulptur på ca 50cm. En skulptur som stort sett ligger nedpakket på Vigelandsmuseet.

Fra 2016 har det blitt arbeidet målrettet med prosjektet. Først som et forprosjekt hos Helgeland regionråd, og deretter som hovedprosjekt hos Herøy kommune. Monumentet vil bli avduket sommeren 2024.

Hvorfor denne begeistringen for Petter Dass?

Petters begeistring for det skapte er utrolig forfriskende. I motsetning til pietistene, som ønsket seg bort fra denne «verdens jammerdal», var Petter Dass entusiastisk over det meste. Ikke bare skaperverket i seg selv, men også handel, håndverk, tradisjoner, lukt og smak. En viktig del av Petters budskap er at skaperverket er *unik*. En naturlig konsekvens av dette er å ta vare på kloden. Jeg mener derfor mye av Petters budskap taler direkte til vår tid.

En gammel visjon

Utgangspunktet for dette prosjektet startet på slutten av 1800-tallet. Lokale pådrivere på Helgeland satte i gang en innsamlingsaksjon, der målet var å reise et monument over dikterpresten. Planene nådde Nordlendingenes Forening i hovedstaden, hvor Petter Dass var blitt en viktig identitetsbygger for nordlendinger. En av de aktive i foreningen, forfatteren *Matti Aikio*, formulerte en visjon for monumentet. Denne visjonen ble gjengitt på forsiden av *Verdens Gang* i juli 1901, altså for godt over hundre år siden. Her skriver han blant annet:

«Petter Dass kjemper seg fram i uvær med kraftig foroverbøyd kropp, og med kraftig og godt fotfeste, mens prestekjolen og håret flakser i stormen. Blikket skuer skarpt utover havet, som i opprør. En bønnebok i den ene hånden; den andre svinger han i luften – som i et myndig slag etter onde makter. Hele skikkelsen må være unaturlig både i størrelse og fremtoning»

Artikkelen på forsiden av *Verdens Gang* ble lest av blant annet Gustav Vigeland, som allerede var begeistret for den myteomspunne presten fra nord. Direkte inspirert av Aikios beskrivelse utformet den verdenskjente skulptøren flere utkast i perioden 1902-1906. Vigeland håpet at han skulle bli kunstneren til 200-års markeringen av Petter Dass død på Alstahaug i 1908.

Vigeland ble ikke kunstneren til jubileet i 1908. Prosjektet endte opp med granittsøylen som i dag troner øverst på åsen ved Petter Dass museet (bildet). Ganske så langt fra de spenstige idéene.

Kunstner Frode Lillesund

I respekt for de lange linjene i prosjektet har vi engasjert en av Norges fineste skulptører, *Frode Lillesund*. Lillesund skal jobbe fram sitt eget uttrykk, med Aikios visjon fra 1901 som grunnlag. Utformingen skal videre bygge på tradisjonen etter Gustav Vigeland og være en *figurativ* fremstilling av Petter Dass i prestedrakt.

Petter Dass – snill eller slem?

Motivasjonen for å oppføre dette monumentet er ikke å *dyrke* Petter Dass. Det handler først og fremst om et *kulturprosjekt* - et kulturprosjekt med lange linjer. Og la det være sagt med en gang: Petter Dass har selvsagt skrevet ting som ikke passer vår tid. Det skulle da bare mangle, han levde i ei tid som var totalt forskjellig fra vår. Tekster som framstår upassende i dag er lett å finne for den som vil lete.

Kvalitet trenger man derimot ikke å lete lenge etter. «Herre Gud ditt dyre navn og ære» er en av sangene i Norge med flest folketonevarianter. Dette sier svært mye om dens utbredelse. Den står videre som nummer én i Norsk Salmebok og er oversatt til en rekke språk. Petters litterære kvaliteter er det absolutt ingen tvil om.

Petter ble sogneprest i et av Norges rikeste prestegjeld. Han var ambisiøs, ikke bare som prest og dikter, men også som handelsmann. Han var rett og slett et menneske som ville mye. Dette er nok også grunnen til at debatten rundt Petter fortsatt lever.

Et landemerke

«Ved Alstahaug prestegard finnes at se.
Syv *Søstre* som fletter sine lokker i sne.
Syv damer, og alle så hvite» (Nordlands trompet)

Slik beskriver Petter denne unike fjellkjeden i *Nordlands trompet*. Kanskje Petter hadde hørt sagnet om eventyrfjellene på Helgeland da han skrev dette? Et faktum er det likevel at det var Petters poetiske skildring i Nordlands trompet som gjorde fjellkjeden kjent i litteraturen og kulturen. Uansett opphav, så har kombinasjonen Syv Søstre og Petter Dass over tid blitt en symbiose, ikke minst takket være bidragene fra Karl Erik Harr og Kåre Espolin Johnsen. Fjellkjeden har derfor fra dag én vært en sentral del av prosjekt «Petter på skjæret».

Plasseringen på *Raudholmgalten* vil vise Petter midt i elementene og med alle fjellkjedens syv topper som bakgrunn. Synsvinkelen til *Søstrene* vil være den samme som Petter selv hadde fra sitt barndomshjem på Nord-Herøy gård. Vi kan derfor si at Petter kommer hjem.

Monumentet skal stå i 100 år. Vi tror det blir et landemerke.